

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Bere burua etxekotu zuen etxeko animalia

CHLOE KING

AP / P. GRARD

Ezkerrean, Bastet jainko egiptoarraren estatua, katu etxekotuen edo katu burudun emakumeen bidez irudikatu ohi zutena. Eskuinean, Zipren aurkitutako giza eta katu arrastoak (goian gizakia; azpian katua). Luzaroan uste izan dugu katua egiptoarrek duela 4.000 urte etxekotu zutela, baina Zipreko aurkikuntzak erakusten du katuak gizakiaren alboan zeudela duela 10.000 bat urte.

ZIPRE, DUELA 9.500 URTE. Egun Shillourokambos deritzon aztarnategi neolitikoan pertsona bat ehortzi zuten, alboan katua zuela. 2004an Jean-Denis Vigne paleontologo frantziarra buru zuen arkeologo talde batek aurkitu zituen gizakiaren eta katuaren arrastoak. Katu horrek basakatu afrikarraren antz handiagoa zuen egungo katu domestikoarena baino. Hala ere, adituek ez zuten zalantzarik izan: katu hori gizaki batekin batera ehortzi bazuten, etxekotua zegoelako izan zen. Eta, horrenbestez, ordura arte nagusitu zen teoria, katua egiptoarrek duela 4.000 urte inguru etxekotu zutela zioena, bertan behera geratu zen. Zipren aurkitutako katua askoz lehenago etxekotu zuten Neolitoko abeltzain nekazariak, K.a. zortzigarren edo bederatzigarren milurtekoan, ia nahi gabe, gizakiek nahi gabe behintzat.

Nekazaritzaren hastapenetan gizakiak landareen soberakinak biltzen eta gordetzen hasi ziren, eta berehala zekale erreserbek ugaztun karraskariak erakarri zituzten. Jean-Denis Vigne katua aurkitu zuen paleontologoaren hitzetan, “zientifikook sagu

horiek komensal gisa definitzen ditugu, baina gainerakoentzat parasitoak besterik ez lirateke, gure janaria jatera zetozelako. Karraskariak ez zuten ordura ere halako pagotxarik izan, eta pentsatzekoa da lehen gizaki sedentarioek sagu izurrite kezkgarriari aurre egin behar izan ziotela”. Jakina, sagu kontzentrazio hori ere pagotxa bihurtu zen katuentzat, azerientzat eta bestelako haragijale txiki-entzat, eta giza kokalekuetara hurbiltzen hasi ziren. “Une horretan gizakiak konturatu ziren egoera horri onura ateratzeko”. Hala ere, gizakiak ez zuten katua erabat etxekotu, ez baitzuen lortu felido txikiak gizakiekin eta gizakientzat ehizatzea. Katuak gizakiez baliatu ziren bizimodu errazagoa lortzeko, eta gizakiek katuen “erabakia” onartu zuten beraientzat ere harremana onuragarria zelako.

Neolitoan gizakiek beste hainbat espezie etxekotuko zituzten beren nahiera. Baina 10.000 urte geroago, oraindik ez dago garbi gizakiak katua domestikatu ote zuten, ala katuak gizakia.

Arrastoak

Hitler hiltzen ahalegindu zen arotzari monumentua

GEORG ELSER arotz komunista Adolf Hitler hiltzen saiatu zen 1939ko azaroaren 8an. Municheko garagardotegi batean lehergailua jarri zuen, Hirugarren Reicheko hainbat buruzagi bertan bildu zirela jakinda. Baina Hitlerrek aurreikusi baino lehen utzi zuen bilera. Bonbak eztanda egin zuen, zortzi hildako eragin zituen, baina Hitler onik atera zen. Elser atxilotu eta Dachau kontzentrazio esparruan sartu zuten. 1945eko apirilean exekutatu zuten, Hitlerrek bere buruaz beste egin baino egun batzuk lehenago.

Berriki hamazazpi metroko eskultura inauguratu dute Berlingen Elserren omenez.

LIENHARD SCHULZ

Altzairuzko eskulturak Georg Elserren aurpegiaren silueta du oinarri.